

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Okko, Antti

Title: Ei elämästä selviä hengissä : kuoleman käsittely Juice Leskisen lyriikoissa

Year: 2022

Version: Accepted version (Final draft)

Copyright: © 2022 Patina ja kirjoittaja

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Okko, A. (2022). Ei elämästä selviä hengissä : kuoleman käsittely Juice Leskisen lyriikoissa. Hybris, 2022(1). <https://hybrislehti.net/ei-elmst-selvi-hengiss-kuoleman-ksittely-juice-leskisen-lyriikoissa>

Ei elämästä selviä hengissä – kuoleman käsittely Juice Leskisen lyriikoissa

Juice Leskinen (1950–2006) on suomalaisen populaarikulttuurin ehdottomia kulmakiviä. Runoilijana ja kirjailijana toiminut tuottelias taiteilija muistetaan ennen kaikkea ansioistaan muusikkona. Vaikka Leskisen kuolemasta on kulunut jo yli 15 vuotta, on hän yhä ajankohtainen: huhtikuussa 2022 hänellä oli suoratoistopalvelu Spotifyssa yli 150 000 kuukausittaista kuulijaa¹ ja hänen musiikkinsa soi edelleen myös perinteisen median puolella. Vuonna 2021 *Musta aurinko nousee* soi Suomen radiokanavilla 1090 kertaa, *Rakkauden ammattilainen* 835 kertaa ja *Luonas kai olla saan* 522 kertaa.² Leskinen kuuluukin ehdottomasti suomalaisen musiikin kuolemattomiin hahmoihin.³

Leskisen merkitys suomalaisen populaarimusiikin kentällä perustuu ennen kaikkea lyriikoihin.⁴ Hän oli taitava sanankäyttäjä, jonka monitulkintaiset, runsaasti metaforia ja sanaleikkejä sisältävät sanoitukset perustuvat lähes poikkeuksetta riimeihin.⁵ Hänen itsensä mukaan oli olemassa ainoastaan neljä aihetta, joista kappaleita kannatti tehdä: ihminen, ihminen ja toinen ihminen, ihminen ja yhteiskunta, sekä ihminen ja uskonto.⁶ Aiheiden nelikenttä oli äärimmäisen laaja ja yläkategorioiden alle mahtuikin suuri joukko pienempiä aihepiirejä, kuten paikkakuntia⁷ ja julkisuuden henkilöitä.⁸

Leskisen laajassa aiheiden kirjossa oli sijansa myös kuolemalle, eikä hänen kulttuurillisen vaikutusvaltansa vuoksi ole yhdentekevää kuinka hän aihetta lähestyi – hänen musiikkinsa on epäilemättä auttanut lukemattomia kuulijoita käsittelemään suhdettaan elämän päättymiseen. Artikkelissani tarkastelen, kuinka Leskinen tarkalleen ottaen käsitteli kuolemaa lyriikoissaan. Lähestyn aihetta kolmen temaattisen kokonaisuuden kautta.

1. Kuinka Leskinen käsitteli omaa kuolevaisuuttaan?
2. Miten hän näki toisen kuolemaan liittyvän suruprosessin?
3. Kuinka hän käsitteli ihmislajin tuhoviettiä?

¹ Juice Leskisen artistisivu <https://open.spotify.com/artist/4W6vvLzFQKixmJXSJK3wLp>. Katsottu 5.4.2022.

² Luvut on haettu radiossa soitetavien kappaleiden seurantalpalvelusta osoitteesta <https://biisit.info/>. Katsottu 28.2.2022.

³ Marko Ahon mukaan ”kun puhutaan kuolleiden tähtien kuolemattomuudesta tarkoitetaan sillä juuri sitä että heitä ei ole unohdettu: heidän levynsä soivat vieläkin, heidän nimensä myy edelleen.” Aho 2003, 12.

⁴ Lehtimäki & Lahtinen 2017, 21.

⁵ 3.30 on ainoa Leskisen kappale, jossa riimejä ei esiinny.

⁶ Halme 2015, 23.

⁷ Esim. *Juankoski Here I Come*, *Kuopio tanssii ja soi*, *Heinolassa jyrää*.

⁸ Esim. *Anne ja Jacques*, *Andy McCoy*, *Marilyn*.

Näiden teemojen kautta tarkastelen, millaisia merkityksiä Leskinen antoi kuolemalle – näkikö hänen kaiken loppuna, uuden alkuna, vaiko pelkkänä vääjäämättömyytenä? Entä millaisen roolin hän antoi kuolemaan liittyville rituaaleille ja uskomuksille?

Materiaalina olen käyttänyt Juice Leskisen koko levytettyä tuotantoa, josta olen valinnut mukaan kappaleita, joiden lyriikoissa kuolemaa tavalla tai toisella käsitellään. Lyriikoiden tutkimus on monitieteinen ala, joka pitää sisällään elementtejä niin kirjallisuuden-, musiikin-, kuin kulttuurintutkimuksestakin.⁹ Tarkastelen lyriikoita artikkelissani lähiluvun keinoin. Menetelmänä lähiluku on joustava, antaen tutkijalla itselleen runsaasti vapauksia. Oleellista on lukea tekstiä prosessinomaisesti lukuisia kertoja, jolloin eri hetkinä tehdyistä poikkeavista havainnoista on mahdollista muodostaa eheä kokonaisuus.¹⁰ Lyriikoiden tarkastelussa menetelmällinen vapaus on nähdäkseni välttämättömyys, sillä kyse on aina tutkijalähtöisestä tulkinnasta, jolloin tutkijalla on oltava suuri vapaus määritellä itse analyysinsa lähtökohdat ja toimintatavat. Joustavuuden mukana tuleva vapaus asettaa kuitenkin omat haasteensa, sillä riskinä on paitsi sortua ylitulkintaan, myös kuulla juuri se mitä etsitään. Pyrin minimoimaan nämä riskit pidättäytymällä ainoastaan kappaleissa, joissa kuolemaviittaukset ovat selvästi havaittavissa. Oman haasteensa asettaa myös tuotannon laajuus, sillä Leskinen äänitti urallaan kaikkiaan 25 studioalbumia.

Leskisen sanoitusten on usein katsottu kumpuavan hänestä itsestään, minkä hän itsekin myönsi.¹¹ Leskisen analysoimisessa onkin ehdottomasti otettava kontekstina huomioon taiteilijan oma elämä, joka vaikutti kuoleman tematiikkaan vähintään kahdella tavalla. Ensinnäkin Leskisen lapsuus sisälsi paljon kuolemaa. Hänen isänsä kuoli pojan ollessa yhdentoista ja perheen viidestä lapsesta vain kaksi selvisi aikuisikään.¹² Lisäksi Leskisen elintavat, ennen kaikkea alkoholismi, heikensivät hänen terveyttään merkittävästi 1980-luvun loppupuolelta alkaen siinä määrin, että hän kävi kuoleman porteilla monesti ennen lopullista poismenoaan.¹³ Nämä seikat ovat varmasti jättäneet jälkensä myös hänen taiteelliseen tuotantoonsa.

⁹ Oksanen 2007, 160–161.

¹⁰ Pöysä 2010, 338–340.

¹¹ Heikkinen 2014, 243.

¹² Heikkinen 2014, 24–44.

¹³ Heikkinen 2014, 370–374.

Leskistä koskeva kirjallisuus on suurelta osin keskittynyt hänen henkilöhistoriaansa, ja tasoltaan vaihtelevia elämäkertoja onkin ilmestynyt 1980-luvulta saakka.¹⁴ Tämän työn kannalta ehdottomasti merkittävin on Antti Heikkisen vuonna 2014 julkaisema perusteellinen elämäkerta *Risainen elämä*, joka parhaiten onnistuu puristamaan Leskisen elämätarinan kansien väliin. Lisäksi Linda Huhtisen ja Mika Kanervan *Toisinajattelija – Näin lausui Leskinen*, on työni kannalta oleellinen. Samoin on mainittava Lasse Halmeen Leskisen lyriikkaa käsittelevät teokset, joissa esitetyt mielenkiintoiset tulkinnat jonkin verran poikkeavat omistani.

Muusta tämän työn kannalta oleellisesta tutkimuksesta on mainittava kuoleman ja musiikin suhdetta pohtinut aiempi tutkimus. Musiikilla on katsottu olevan merkittävä rooli kuolemaan liittyvissä rituaaleissa ja se on tarjonnut niin yhteisöille kuin yksilöillekin tärkeän instrumentin vaikean aiheen käsittelyyn.¹⁵ Huomattavaa on, että musiikin kuuntelun on todettu tuovan menetyksen ja surun hetkinä ihmiselle enemmän lohtua kuin mikään muu käyttäytymisen muoto. Vaikka musiikilla on tärkeä rooli kuolemaan liittyvissä rituaaleissa, kuten hautajaisissa ja muistotilaisuuksissa, kulutetaan musiikkia surun hetkellä kuitenkin pääosin yksin.¹⁶ Musiikin voidaankin katsoa olevan tärkeä apuväline yksilön henkilökohtaisessa tavassa kohdata kuolemaa tai käsitellä omaa kuolevaisuuttaan. Oman kuolevaisuuden sanoittaminen on ollut tärkeää myös muusikoille itselleen, eikä Leskinen tehnyt tässä poikkeusta.

Klovni heittää veivin

Leskisen tuotanto oli usein tasapainottelua koomisen ja vakavan välillä,¹⁷ ja sama kaksijakoisuus koskee myös Leskisen tapaa käsitellä kuolevaisuuttaan. Kepeän, joskin uhmakkaan, asennoitumisen hän toi selvimmin esiin kappaleessa *Ei elämästä selviä hengissä* (1980), jota on pidetty keskeisenä teoksena Leskisen ajatusmaailman ymmärtämiseen. Heikkisen mukaan kappale on peräti avain Leskisen maailmankuvan ymmärtämiseen,¹⁸ Halme puolestaan on kutsunut kappaletta ohjelmajulistukseksi.¹⁹ Totta onkin, että kappaleessa tulee voimallisesti esiin Leskinen ajattelun ja lyyristen teemojen ominaispiirteitä, kuten torjuva suhtautuminen auktoriteetteihin ja täten ylhäältä tulevien ohjeiden ja moralisoinnin halveksunta, jolloin taas

¹⁴ Korpelainen 1987; Rinne 2002; Leskinen 2003; Luoto & Montonen 2007; Kero & Metso 2007; Heikkinen 2014, Tuominen & Wallenius 2020; Huhtinen & Kanerva 2020.

¹⁵ Peltola 2018, 32–67.

¹⁶ Waldie & etc. 2016.

¹⁷ Sama koskee suomalaista rockmusiikkia laajemminkin. Esimerkiksi Eppu Normaalin, Leevi and the Leavings ja Popedan albumeja tarkasteltaessa ns. vakavien kappaleiden sekaan mahtuu usein vähintään yksi humoristinen kappale.

¹⁸ Heikkinen 2014, 251.

¹⁹ Halme 1992, 8.

individualistinen elämänasenne nousee suureen arvoon. Arvot ja normit ovat turhanpäiväisiä, sillä elämää ei voi elää oikein tai väärin, jolloin lopputulos on kaikille sama tyylistä riippumatta.

*Raittiushenkilö raittiustuolissaan
Sinusta on muka huolissaan.
Se nimittää sinua hulttioks
Ja väittää, että maksasi sanoo poks.
Däng, däng!
Mutta kyllä se kestää koko elämän*

Leskinen muistuttaa kuoleman universaaliudesta, jonka edessä järjestöjen, jengien ja saarnamiehien kaltaiset tahot ovat voimattomia. Perimmäinen sanoma on sama kuin keskiaikaisessa dance macabre -kirkkomaalauksissa, joissa kuolema johdattaa hautaansa kaikki paavista vaatimattomimpaan talonpoikaan.²⁰ Leskisen sanoittama kuolema ei sekään säästä pomoa sen paremmin kuin renkiäkään. Näin ollen elämä onkin syytä elää huolettomasti:

*Voit reilusti heilua svengissä,
Et elämästä selviä hengissä*

Kapina auktoriteettien ohjeistuksia vastaan kuuluu oleellisena osana rockmusiikin kulttuurillisiin trooppeihin,²¹ samoin pako arkipäivän realiteeteista ja niin sanotun normaalin elämän kieltäminen.²² Nämä ovat Leskisenkin tuotannon avainteemoja. Kyseessä oli hänelle jopa elämän ja kuoleman kysymys, kuten ilmenee kappaleessa *Hellurei ja Onni Gideon* (1983):

*Sitten kun tulee se kuolema, on ihmisen vastaan pantava.
En halua muuttua sellaiseks,
että kravatti kaulaan ja munat veks.*

Lamaantumisen, toisin sanoen mukautuminen yhteiskunnan tasapäistäviin vaatimuksiin, jota kravatin pukeminen kuvastaa, merkitsee todellista kuolemaa.²³ Toimimalla siis muiden odotusten mukaan yksilö kuolee jo eläessään ja juuri tätä on syytä pelätä, ei suinkaan itse kuolemaa, joka kuitenkin vääjäämättä kohtaa jokaisen. Fyysistä kuolemaa ei ole syytä kammoksua, eikä Leskinen kappaleissaan näin tunnusta tekevänsäkään. Kappaleessa *Klovni heittää veivin* (1975) hän suorastaan julistaa:

*Minä menen
En pelkää toverikuolemaa
Hänen kanssaan minä lähdän
Sielunkellotkin jo löi*

²⁰ Aho 2020 38–46.

²¹ Lehtimäki & Lahtinen 2006, 17.

²² Frith 1988, 91–93.

²³ Leskisen haastattelu ohjelmassa Punainen lanka vuonna 2000.

*Minä menen
Takaisin en ikävöi*

Elämän päättymisen ei ollut suuri tragedia, eikä kuolemaa tarvinnut pelätä edes silloin kun oma lähtö lähestyi. Äänittäessään viimeistä omaa albumiaan *Vaiti, aivan hiljaa*,²⁴ vuonna 2002 Leskinen oli fyysisesti heikossa kunnossa.²⁵ Kenties siksi hän laulaa albumin nimikappaleella sielusta ja käsittelee kuolemaa eräänlaisena sielunvaelluksena, vaikka hänen tuotannossaan sielun käsite tässä merkityksessä ei ollut merkittävä teema. Poikkeuksen muodostavassa kappaleessa kertoja liikkuu elämän ja kuoleman välisessä rajatilassa, eikä ensimmäistä kertaa, vaan on ”sielu sinne usein purjehtinut.” Kertoja valmistautuu lähtöön, palaten kuitenkin takaisin elävien kirjoihin. Oleellista on, ettei kuolemaa voinut dualistisesti määrittää myönteiseksi tai kielteiseksi, vaan siinä oli piirteitä molemmista.

*Nyt se irtoaa, vene laiturista
Ja kurssin ottaa suuntaan auringon
Se tavallaan on hyvin murheellista
Mutta siinä meillä mahdollisuus on*

Leskisen tapa käsitellä kuolemaansa oli arkipäiväinen, jopa toteava. Kuolema oli matkan pää, ei hyvä eikä paha, vaan tosiasia. Omaan kuolemaan ei sisällytetä suuria eleitä, vaan kielikuvienkin tasolla kyse on korkealentoisimmillaankin veneen irtoamisesta laiturista tai mereen kahlaamisesta.²⁶ Angloamerikkalaisen rockin suuruuksista moni – kuten esimerkiksi *Queen*, David Bowie ja *Ozzy Osbourne*²⁷ - ovat käsitelleet kuolevaisuuttaan hyvinkin melodramaattisella otteella, mikä on nähdäkseni harvinaista paitsi Leskisen tuotannossa, myös suomenkielisessä rockissa laajemminkin. Leskisen tavoin esimerkiksi Ismo Alanko ja Jarkko Martikainen ovat omaksuneet samankaltaisen koruttoman ja riisutun tavan sanoittaa kuolevaisuutta.²⁸ Sama mahtipontisuuden välttely ulottui myös oman perinnön käsittelyyn. Julkisesti Leskisestä saattoi helposti muodostua kuva omanarvontuntoisesta, jopa ylimielisestä henkilöstä, jolle jälkimaineella oli merkitystä.²⁹ Tämä ei kuitenkaan välity lyriikoihin:

Minä kun kuolen, niin kuolen pois kuin elänytkään en koskaan ois

²⁴ Tämän jälkeen ilmestyi vielä yhdessä Mikko Alatalon kanssa albumi *Senaattori ja Boheemi*.

²⁵ Heikkinen 2014, 435.

²⁶ *Klovni heittää veivin*.

²⁷ *Queenin* osalta esimerkiksi kappaleet *Show Must Go On* ja *Who Wants to Live Forever*. Bowielta albumi *Blackstar* ja *Orbournelta Ordinary Man*.

²⁸ Esimerkiksi Alangon kappaleet *Hetki hautausmaalla* ja *Aika kuolla*. Martikaiselta etenkin *Kaikki me kuolemme pian*. Ks. Schildt, Saku. Kaikki me kuolemme pian: Viisi ajatusta kuolemasta rock-lyriikassa. *Soundi* 27.2.2012.

²⁹ Kuvaavaa on, että ottaessaan vastaan vuoden runoilija palkintoa 1994 hän totesi: ”Vuoden runoilija on kuitenkin vähän suppea nimitys. Aion tähdätä siihen, että minusta tulee vuosisadan runoilija.”

<https://www.youtube.com/watch?v=96fVK52J9I>. Katsottu 19.3.2022.

Minut voitte unohtaa, voitte unohtaa

Halme on tulkinnut tämän kappaleesta *Blues nro. 13* (1981) peräisin olevan lainauksen kuvastavan Leskisen ajoittaista masentumista,³⁰ mutta nähdäkseni lainaus ei suinkaan kuvaa itsesäälin hetkeä, vaan Leskisen laajempaa elämänfilosofiaa – elämä on eletävä nyt, kuolemasta murehtiminen ja jälkimaineen pohdiskelu on torjuttava. Ajatus on pohjimmiltaan hyvin stoalainen, sillä kuten maineikas filosofikeisari Marcus Aurelius totesi, ei muistolla ja maineella ollut merkitystä,³¹ sillä kuolema korjaisi pian pois muistelijammekin,³² eikä tehnyt eroa mahtihenkilön ja tavallisen tallajaan välillä.³³ Asia oli lopulta hyvin yksinkertainen: ”elämä on kuolemista”.³⁴

Ystävä kun, poistuu joukostamme

Juice Leskisen kohtasi elämänsä aikana runsaasti kuolemaa. Hän itse totesi kuolemaa olleen jo lapsuudessa niin paljon, ettei se myöhemmin enää tuntunut missään. Tämä sai hänet ainakin julkisesti omaksumaan varsin käytännönläheisen suhtautumisen aiheeseen: ”elämä on vaarallista, joka elää, kuolee.”³⁵ Olosuhteiden pakosta Leskisellä oli paljon kokemusta paitsi henkilökohtaisesta suruprosessista, myös kuolemaan perinteisistä liittyvistä rituaaleista, joita on pidetty ihmislaajalle tyypillisinä äärimmäisen pitkään – jopa neandertalilaisten arvellaan rituaalisesti haudanneen vainajansa. Rituaalit itsessään voidaan jakaa kolmeen osaan: kuolemaa edeltäviin valmisteluihin, kuoleman hetkeen ja vainajan käsittelyyn sekä suru- ja muisteluritualeihin. Rituaaleja ei järjestetä vain perinteen vuoksi, vaan ne auttavat yksilöitä kohtaamaan surunsa muiden ihmisten tuen avulla.³⁶

Leskiseltä ei kuitenkaan herunut ymmärrystä suremisen ulkoisille muodoille, vaan rituaalit hautajaisineen ja pappeineen näyttäytyvät hänelle turhanpäiväisinä ja paikoin koomisina. Parhaana esimerkkinä tästä toimii muusikko Arwo Mikkoselle omistettu kappale *Juuret* (1986), jossa suremisen traditionaaliset muodot – hautajaiset, lipun laskemiset ja lehti-ilmoitukset – esitetään banaaleina:

*Taloyhtiössä lippu puolisalkoon,
maaliskuussa tuuli pyyhkii kyneleen.
Meitä sadatteluttavat sormet jäiset*

³⁰ Halme 2015, 70.

³¹ Aurelius 2019, 166.

³² Aurelius 2019, 186.

³³ Aurelius 2019, 109.

³⁴ Kappaleesta *Syksyn Sävel* (1976).

³⁵ Leskisen haastattelu ohjelmassa Punainen lanka vuonna 2000.

³⁶ Butters 2018, 194–195.

*pappi ylitöinä kertoo juttujaan
Kahvipöydän luona vitsit väkinäiset
aivot autioina soivat hysteriaa tulvillaan*

Leskinen ei pyri havainnoillaan väheksymään vainajaa itseään vaan rituaalien toteuttajia, sillä sureminen on periaatteessa turhaa, koska kuollut itse ei tilanteestaan kärsi. Suriija itse kokee itsensä uhriksi, minkä vuoksi koko prosessi näyttäytyy jopa itsekkäässä valossa suruprosessin kohdistuessa vainajan sijaan surijaan itseensä.

*Itsesäiliämme jäämme murehtimaan,
Emme ymmärtää voi mitään ennen kuin
Hänen laillaan saamme homman viimein himaan
Maailmamme keinutamme alassuin.*

Kuten oman kuolevaisuuden kohdalla, ei toisenkaan kuolemassa ole Leskisen mukaan mitään surkuteltavaa, onhan kuolema luonnollinen osa elämän kiertokulkua: kuten *Juuret*-kappale jo nimelläänkin ilmoittaa, kyse on paluusta luonnontilaan. Tämänkaltaisen luonnollisuuden korostaminen vaikuttaa olevan Leskiselä tärkeää ja hän pyrkiikin selvästi erottumaan kirkon ja pappien varmoista vastauksista kuolemanjälkeisen elämän suhteen toteamalla:

*Onko taivaassa hän nyt vai helvetissä,
tyhmä kysymys, se vastaamatta jää.
Yhdentekevää hän olkoon vaikka missä,
joka paikassa on monta ystävää.*

Juurissa esiin noussut rituaalinen turhuuden ja huvittavuuden tematiikka toistuu kappaleessa *Haetarirock* (1980), jossa veritulppaan kuolleen haitarisankarin hautajaisissa pappi ”vittuilee” ja ”pastori lapioi kauhalla santaa”. Vuonna 1980 julkaistussa kolmiosaisessa kappaleessa *Pieni kalmistosarja* (*Kuollut mies – Ex-vainajan muistelmat – Ruumishuone goodbye*) Leskinen puolestaan havainnoi terävästi tavasta, jolla on tapana puhua kuolleista:

*Hän on kunnon mies,
Niinhän jokainen on,
Läpikäytyään krematorion*

Mielenkiintoista on, että vaikka Leskinen ammensi kappaleisiinsa paljon materiaalia omasta elämästään, ei hän juuri suoraan käsitellyt läheistensä kuolemia tuotannossaan. Muutamia hajaviittauksia löytyy isän kuolemaan liittyen,³⁷ mutta nekin ovat pikemminkin toteamuksen omaisia, eivätkä käsittele menetykseen liittyviä surun tai kaipuun tunteita. Leskinen ei

³⁷ *Hellurei ja Onni Gideon, Minä (Sunnuntailapsi).*

kuitenkaan kiistä surun tunteen olemassaoloa, tai väitä olevansa sen yläpuolella, vaan myöntää läheisen poismenon olevan ankara isku.

*Ystävä kun, poistuu joukostamme,
Hetken aikaa eksyneinä vaellamme*

Henkilökohtaisen surun avaamisen sijaan Leskinen keskittyikin kritisoimaan institutionaalista suremista kirkkoineen ja pappeineen. Uskonto sinänsä oli Leskisen mukaan arvossa pidettävä asia, mutta kirkolle ei riittänyt ymmärrystä. Papit olivat hänen mielestään huijareita, turhia välikappaleita, jotka yrittivät väkisin tyrkyttää omaa näkemystään yksilöille.³⁸ Juuri näiden tahojen rooli kuolemassa oli Leskisen kritiikin ja piikittelyn ensisijaisena kohteena. Tämä hyvin kielteinen suhtautuminen yhteiskuntaan ja sen instituutioihin tuli erittäin vahvasti ilmi myös tavassa, jolla Leskinen käsitteli yhteiskunnan tuhoavaa, jopa tappavaa voimaa.

Ihmiskunta tekee itsemurhaa

Politiikka ja poliittiset päättäjät olivat Leskisen silmätikkuina koko hänen julkisen toimintansa ajan. Itseään anarkistiksi kutsunut taiteilija ei koskaan liittynyt poliittisen puolueeseen, osallistunut mielenosoituksiin tai äänestänyt.³⁹ Leskisen poliittisuutta tarkastelleen väitöskirjatutkija Aki Luodon mukaan hän näki itsensä kriittiseen ajatteluun kannustavana epäpoliittisena toimijana.⁴⁰ Halu saada kuulija kyseenalaistamaan ylhäältä kerrotut opit, ”olemaan se pääskynen, joka jättää pesän tekemättä”, tai ”B, joka ei seuraakaan A:ta.”⁴¹ olikin nähdäkseni Leskisen tuotannon keskeisin sanoma. Rockartistit ovat usein luoneet itsestään kuvaa kapinallisina, pitäen samalla oman tarkan positionsa hämärän peitossa.⁴² Tämän perinteen jatkajaksi Leskinen selvästi asettuu, sillä hänen yhteiskunnalliset kannanotonsa eivät sisältäneet julistuksia minkään tietyn aatteen puolesta. Leskisen asenne ei ollut mitenkään omaperäinen tai poikkeuksellinen, vaikkakin Leskisen kriittisyyden aste on huomattava. Hänen mukaansa yhteiskunta ”nitistää sut tavalla tai toisella.”⁴³ ja tämä tuli hyvin konkreettisesti ilmi hänen tuotannossaan.

Leskinen pyrki usein luomaan voimakasta vastakkainasettelua yhteiskunnan ja yksilön välille, jolloin yksilö näyttäytyi abstraktien yhteiskunnallisten rakenteiden sortamana uhrina. Asetelma nousi selkeästi esiin hänen kappaleessansa *Viidestoista Yö* (1980), jossa kertoja tarkastelee itsemurhaa

³⁸ Huhtinen 2020, 95.

³⁹ Juice Leskinen Punainen lanka- ohjelmassa. https://www.youtube.com/watch?v=hChh_2aoX-A. Katsottu 28.2.2022.

⁴⁰ <https://yle.fi/uutiset/3-8955308>

⁴¹ Kappaleesta *Graniitti hikoilee* (1986).

⁴² Weisethaunet & Lindberg 2010, 472–473.

⁴³ Huhtinen & Kanerva 2020, 226.

tekevän maailman järjettömyyttä toisen ihmisen kanssa ulkopuolisina tarkkailijoina, sekä vielä selvemmin kappaleessa *Musta Aurinko Nousee* (1985):

*Katso ulos. Näetkö sen:
Toiset tappaa toisiaan
Alla veristen vaatteiden
Loiset tappaa loisiaan
Ole minulle ihminen
Kun toiset tappaa toisiaan*

Pienet yksiköt, Leskisen määritelmää käyttäkseni joko ihminen tai ihminen ja toinen ihminen, ovat luonnoltaan järkeviä ja rauhantahtoisia. Sen sijaan väkivaltaisen kuoleman suorittaja tulee lähes poikkeuksetta yhteiskunnan taholta. Hobbes vastaan Rousseau debatissa⁴⁴ Leskinen oli selkeästi Rousseauun kannalla, mutta oleellisempi yhtymäkohta löytyy Leskisen innoittajan Lauri Viidan runoudesta, sillä myös Viita usein näki väkivaltaisen kuoleman tulevan yhteiskunnan taholta.⁴⁵ Leskisen mukaan yhteiskunnan turmiollisen vaikutuksen alaisena yksilökin saattoi sortua väkivaltaan, eivätkä järjestäytyneen uskonnon ja isänmaallisuuden kaltaiset arvot näin ollen olleet positiivisia voimia, sillä ”vuoksi isänmaan, vuoksi ristin tään, täytyy miehen heilutella pistintään.”⁴⁶

Uskonto oli Leskisen tuotannon keskeisiä teemoja, mutta dogmeja ja kirkon määrittelemiä varmoja totuuksia hän vastusti, sillä ne saattoivat johtaa tuhoon kuten kappaleessa *Minea* (1978). Mika Waltarin klassikkoromaanista *Sinuhe Egyptiläinen* innoituksensa saanut kappale noudattelee melko uskollisesti Waltarin teoksen tarinaa kreetalaisesta tanssijasta, Mineasta, johon päähenkilö Sinuhe rakastuu. Rakastavaisten väliin tulee kuitenkin paikallisen uskonnon rituaali, jonka nimissä Minea mielettömästi uhrataan olemattomalle jumalalle.⁴⁷ Kappale on varoitus dogmaattisuuden kuolettavista vaaroista. Tyypilliseen tapaansa Leskinen kehottaa ajattelemaan itse, sillä totuus elämän tarkoituksesta ei tule ylhäältä päin annettuna, vaan jokaisen on itse kuljettava omaa reittiään, toisin sanoen:

*Yli virran uit ja lensit pois niin lujaa.
Sen taisitkin sä vihdoin käsittää:
Ei vapahtajaa, ei, vaan vapautujaa,
Ei pyhittää, vaan elää elämää.*

⁴⁴ Ks. esim. Steinberger 2008.

⁴⁵ Turunen 2019, 46.

⁴⁶ Leskinen, Juice. *Vaasankin veri vapisee*.

⁴⁷ Waltari 1945, 248–280.

Valmiiksi saneltujen totuuksien sijaan jokaisen oli löydettävä jumala ”itsestään, omasta päästään, omasta olemuksestaan.”⁴⁸ Tämä koskee myös kuolemanjälkeiseen elämään liittyviä pohdintoja. Leskinen avasi harvoin näkemyksiään kuolemanjälkeisen elämän mahdollisuuksista, vaikka mytologisointi onkin perinteisesti ollut yleinen lähestymistapa kuolemaa käsiteltäessä.⁴⁹ Harvinaisen poikkeuksen muodostaa kappale *Syvänmerensukeltaja* (1982). Maailmankuulun ranskalaisen sukeltajan Jacques-Yves Cousteaun inspiroimassa kappaleessa sukeltaja hukkuu matkallaan, löytäen taivaallisen rauhan meren pohjasta

*Laivastamme särkyi peräsin
ja meni poikki yhteys emälaivaan
hukuin, nukuin, heräsin
mä täältä löysin taivaan*

Kuolemanjälkeisen autuuden sijoittuminen merenpohjaan tuskin on sattumaa. Paratiisi ei löydykään taivaan korkeuksista, vaan meren syvyydestä, jossa” askel painuu pohjan koralliin.” Näin Leskinen pyrkii haastamaan pinttyneitä, ylhäältä alas johdettuja totuuksia.

Vaikka Leskisen kuva yhteiskunnan tilasta on synkkä, ei tilanne kuitenkaan ole toivoton, eikä ihmiskunnan itsemurha väistämättä tapahtuva tosiasia. Halmeen mukaan Leskisen kappaleista löytyy mystisiä sävyjä, joissa taiteilija ”kurottaa kohti uutta aikaa ja utopiaa”,⁵⁰ mutta tulkintani mukaan Leskinen tulevaisuusvisioista on vaikea löytää mystisyyttä, vaan ajatus paremmasta maailmasta rakentuu melko perinteiselle ajatukselle rakkauden vihaa mahtavammasta voimasta. Toisen ihmisen ja rakkauden avulla on mahdollista hylätä negatiiviset arvot kuten militarismi ja isänmaallisuus sekä päästää irti miehisestä uhosta.⁵¹ Tällöin ihminen voi myöntää pohjimmaisena herkkyytensä, jolloin rauha on mahdollinen:

*Juoda kossua ja pirtti tyhjentää,
laulaa yksinäistä, jos ei toiset nää,
mennä mutakuonot kaupungista kitkemään
mutta joku päivä Suomipoika itkemään.
Ryhtyy, tai joutuu, tai suostuu
ja silloin Kauhavan rauta ruostuu*⁵²

⁴⁸ Huhtanen & Kanerva, 2020, 99.

⁴⁹ Turunen 2019, 49.

⁵⁰ Halme 2015, 8.

⁵¹ Vastaavia huomioita *Vaasankin veri vapisee*-kappaleen sanomasta esitetty myös teoksessa Halme 2015, 214.

⁵² Kappaleesta *Vaasankin veri vapisee* (1986)

Maailmaa ei näin ollen ole tyystin toivoton, vaan lohtua on aina löydettävissä, ei kuitenkaan yhteiskunnasta, vaan toisen ihmisen muodossa. Utopian sijaan toisen ihmisen tuoma tuki ja turva tuovat toivoa synkän todellisuuden ja kaaoksen keskelle:

*Ja minä hymyilen kun sinut nään
Mä uskon aikaan toiseen:
Ei liput liehu sotaa julistain⁵³*

Ja vaikka sodat ja tappaminen jatkuisivatkin, ei Leskinen kuitenkaan halunnut sortua kyynisyyteen, vaan aina oli mahdollista tehdä jotain. Yksilö ei saanut alistua tuhon edessä vaan toimijuus oli säilytettävä itsellään. Ja juuri individualistisesta toiminnasta kumpuaa positiivisuuden siemen:

*Kuule istuta vielä se omenapuu
Vaikka tuli jo tukkaasi nuolee
Vaikka huomenna saaste jo laskeutuu
Vaikka huomenna aurinko kuolee
Hyvin mielin voin vierelläs vilkuttaa
Kun maailma hautaansa nilkuttaa⁵⁴*

Yhteenveto

Juice Leskisen kuolemaa käsittelevissä lyriikoissa korostui kuoleman luonnollisuus ja väistämättömyys. Kuolema näyttäytyy tasa-arvoisena kohtalona, joka ei säästä ketään asemasta tai omista valinnoista riippumatta. Tämän perusasetelman vuoksi kuolemaa ei ole syytä pelätä, vaan elämää on eletävä omalla tavalla, omien ehtojen mukaan. Päinvastaisella toiminnalla, toisin sanoen alistumalla muiden vaatimuksiin, kohtalo on kuolemaakin pahempi. Kuoleman luonnollisuuden vuoksi Leskinen ei arvota kuolemaa hyväksi tai pahaksi.

Leskisen tuotannon punaisena lankana toimi hänen kritiikkinsä yhteiskunnallisia auktoriteetteja kohtaan, minkä johdosta ihmisen omasta itsessä kumpuava toimijuus oli kannattamisen arvoista. Tämä heijastui selvästi myös kuoleman käsittelyyn. Lievimmillään yhteiskunta yritti opeillaan määrittää suremisen tavat ja kuoleman jälkeisen kohtalon. Pahimmillaan yhteiskunta toimi vaarallisena voimana, joka ajoi ihmiskuntaa kohti tuhoa ja saattoi saada yksilönkin turvautumaan väkivaltaan.

Leskisen ajatuksia ei voi pitää kovin omaperäisinä. Ajatukset, joiden mukaan elämä on eletävä tässä ja nyt, ja että yhteiskunta abstraktina rakenteena on vastustamisen arvoinen, ovat kuuluneet

⁵³ Kappaleesta *Musta aurinko nousee* (1986).

⁵⁴ Kappaleesta *Myrkytyksen oireet* (1981).

elimellisenä osana rockmusiikkiin ennen ja jälkeen Leskisen. Hänen vahvuutensa sanankäyttäjänä kuitenkin takasi sen, että hän pystyi ilmaisemaan pohjimmiltaan samat asiat useissa eri kontekstissa eri tyylikeinoja hyödyntäen. Joskus teksti kertoi hänestä itsestään, joskus toisesta henkilöstä, joskus taas kirjan hahmosta ja välillä näkökulma oli vakava, välillä taas karnevalistinen, mutta sanoma oli aina tunnistettavissa. Juuri sanallisen monipuolisuutensa ansiosta Leskisen tuotanto elää ja voi hyvin yhä tänäänkin ja vaikuttaa osaltaan tapaan, jolla käsittelemme kuolemaa.

Lähdeaineisto

Internetaineisto

Juice Leskisen artistisivu Spotifyssa. <https://open.spotify.com/artist/4W6vvLzFQKixmJXSJK3wLp>. Katsottu 5.4.2022.

Juice Leskisen kappaleiden esityskerrat radiossa. <https://biisit.info/>. Katsottu 28.2.2022

Juice Leskinen Punainen lanka- ohjelmassa. https://www.youtube.com/watch?v=hChh_2aoX-A. Katsottu 28.2.2022.

Grönroos, Reija. Tutkija: Poliitiikkaa kritisoinut Juice halusi opettaa ihmiset ajattelemaan itse. YLE 19.6.2016. <https://yle.fi/uutiset/3-8955308> Katsottu 31.3.2022.

Schildt, Saku. Kaikki me kuolemme pian: Viisi ajatusta kuolemasta rock-lyriikassa. Soundi 27.2.2012. <https://www.rumba.fi/uutiset/kaikki-me-kuolemme-pian-viisi-ajatusta-kuolemasta-rock-lyriikassa/> katsottu 22.3.2022.

Kappaleet

Blues nro. 13 (1981)

Ei elämästä selviä hengissä (1980)

Hellurei ja Onni Gideon (1983)

Juuret (1986)

Klovni heittää veivin (1980)

Minea (1978)

Minä (sunnuntailapsi) (1987)

Musta aurinko nousee (1985)

Myrkytyksen oireet (1981)

Pieni kalmistosarja (Kuollut mies – Ex-vainajan muistelmat – Ruumishuone goodbye) (1980)

Suloista ja haikeaa (1996)

Syksyn sävel (1976)

Syvänmeren sukeltaja (1982)

Vaasankin veri vapisee (1986)

Vaiti, aivan hiljaa (2002)

Viidestoista yö (1980)

Kirjallisuus

Aho Marko, Kärjä, Antti-Ville (toim.), 2017. *Populaarimusiikin tutkimus*. Vastapaino, Tampere.

Aho, Janika 2020. ”Memento mori Inkoon keskiaikaisessa kirkossa”. *Tahiti*, 10 (2–3), 32–55.

Aurelius, Marcus, 2019. *Itselleni. Keisarin mietteitä elämästä*. Suomentanut Marke Ahonen. Basam Books Py, Helsinki.

Butters, Maija 2018. ”Kuolema”. Teoksessa H. Pesonen & T. Sakaranaho (toim.), *Uskontotieteen ilmiötä ja näkökulmia*. Gaudeamus 194–203.

Halme, Lasse 2015. *Ollaan ihmisiksi. Juice Leskisen laulujen unelmat ja todellisuus*. Kirjapaja, Tallinna 2015.

- Halme, Lasse: *Onko siinä sanoma? Mitä Juice todella sanoi?*. Omakustanne, 1992.
- Heikkinen, Antti 2014. *Risainen Elämä. Juice Leskinen 1950–2006*. Siltala, Helsinki.
- Huhtinen & Kanerva 2020. Toisinajattelija — Näin lausui Leskinen. Docendo, Jyväskylä,
- Kero & Metso 2007 *Pieni kirja. Juhani Leskisestä*. Multikustannus.
- Korpelainen 1987 (toim.): *Ekkös sää Juice oo: Dokumentti Juice Leskisestä*. WSOY, Helsinki.
- Lahtinen Toni & Lehtimäki Markku. *Ääniä äänien takaa*. Tampere University Press, Tampere.
- Leskinen 2003 *Siinäpä tärkeimmät*. Tammi, Helsinki.
- Lipponen, Kaj, Tuominen, Harri & Wallenius, Waldemar. 2020. *Juice puhuu vol 2 – Kootut muistelmat*. Into Kustannus.
- Luoto, Santtu & Montonen, Mikko 2007. *Juice*. Minerva Kustannus Oy, Helsinki.
- Oksanen, Atte 2007. Lyriikka populaarimusiikin tutkimuskohteena. Teoksessa Marko Aho & Antti-Ville Kärjä (toim.) 2017. *Populaarimusiikin tutkimus*. Vastapaino, Tampere.
- Peltola, Henna-Riikka 2018. ””Lauluja surullisin sävelin elämästä luopumisesta”: musiikki kuoleman ja surun merkityksellistäjänä suomalaisten suremisessa ja siihen liittyvissä rituaaleissa.” *Thanatos*, 7 (1), 32–67.
- Pöysä, J. (2010). Lähiluku vaeltavana käsitteenä ja tieteidenvälisenä metodina. Teoksessa Pöysä, J., Järviluoma, H. & Vakimo, S. (2010). *Vaeltavat metodit*. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, Joensuu.
- Rinne, Harri 2002. *Juice on (Juice off)*. Like, Helsinki.
- Saaristo Kimmo (toim.), 2003 *Hyvää paha rock n roll*. Gummerus Oy, Jyväskylä.
- Steinberger, Peter J. “Hobbes, Rousseau and the Modern Conception of the State”. *The Journal of Politics* Vol. 70, No. 3, 595-611.
- Tuominen, Harri & Wallenius, Waldemar. 2020. *Juice puhuu vol 1 – Kootut muistelmat*. Into Kustannus.
- Turunen, Mika 2019. ”Muurahaisen metafysiikkaa: Kuoleman esittäminen Lauri Viidan lyriikassa”. *Avain* 16 (3), 40-57.
- Waldie E. Hanser, Tom F.M. ter Bogt, Annemieke J. M. Van den Tol Annemieke J. M. Van den Tol 2016. “Consolation through music: A survey study.” *MUSICÆ SCIENTIÆ* 20 (1).
- Waltari, Mika 1945. *Sinuhe Egyptiläinen*. WSOY, Porvoo.
- Weisethaunet, Hans & Lindberg, Ulf 2010: Authenticity Revisited: The Rock Critic and the Changing Real. *Popular Music and Society* 33 (4) 465–485.